

Vài nét về Viện Nghiên cứu các vấn đề Chính trị - xã hội thuộc Viện Hàn lâm Khoa học Nga¹

V.I. STAROVEROV

Vào cuối những năm 80, xã hội học Nga chia làm hai luồng: một luồng là xã hội học chính trị, một luồng là xã hội học xã hội. Ông Iadốp với tư cách là Viện trưởng Viện Xã hội học đã cổ vũ, tuyên truyền, lôi kéo tất cả những nhà xã hội học có tư tưởng sùng bái hướng theo phương Tây. Tôi cùng với GS Ôxipốp theo một quan điểm khác. Tư tưởng chung của tôi, của GS Ôxipốp và một số đồng nghiệp khác là làm sao tìm được cơ chế nội tại cho sự phát triển tương lai của xã hội, làm sao nó tiến lên mà vẫn giữ được bộ mặt riêng của nước Nga. Ở tình thế đó, Viện nghiên cứu các vấn đề chính trị - xã hội đã được thành lập với 140 người. Viện trưởng là GS Ôxipốp, tôi là phó Viện trưởng. Trong Viện chúng tôi có cả các Đảng viên cộng sản, cả người không cộng sản và người theo chủ nghĩa tự do. Nhưng phải nói là tất cả họ là những người yêu tổ quốc. Chúng tôi xác định cố gắng nghiên cứu những vấn đề chính trị - xã hội trên cơ sở thực sự khoa học.

Sau khi thôi chức Phó Viện trưởng vì bất đồng quan điểm, tôi được giao trách nhiệm phụ trách ban nghiên cứu nông thôn, ban này được thành lập từ năm 1991. Trong ban đã thành lập một số trung tâm như: trung tâm về nông nghiệp, trung tâm nghiên cứu về nông thôn, trung tâm các lý luận phân tầng xã hội, trung tâm về các vấn đề xã hội của thanh niên, trung tâm các vấn đề xã hội của kinh tế, và có nhóm nghiên cứu về các nhà kinh doanh. Chúng tôi tổ chức nghiên cứu nhiều và cũng có tổ chức một số hội nghị lớn, ví dụ như Hội nghị khoa học về tiền đồ của nước Nga vào thế kỷ XXI hay Những vấn đề kinh tế xã hội thời kỳ hậu Xô viết. Đến năm 1996, do những khó khăn về nguồn tài trợ nghiên cứu, ban nghiên cứu về nông thôn đi đến chỗ tan rã. Có thể nói, mục tiêu lớn mà viện chúng tôi vẫn theo đuổi là nghiên cứu về một cơ chế hoạt động kinh tế - xã hội để làm thế nào cho đất nước đi lên và có được bản sắc riêng.

Mỗi năm chúng tôi xuất bản từ 30 đến 40 các chuyên khảo khoa học, đồng thời thường xuyên có hai tạp chí. Những hướng nghiên cứu chính của Viện chúng tôi là: Những vấn đề lý luận, phương pháp luận của xã hội học. Người chỉ đạo phương

¹ Lược ghi bài nói chuyện của GS. V.I. Staroverov tại Viện Xã hội học, ngày 23 tháng 10 năm 2002. Đầu đề của Tòa soạn Tạp chí Xã hội học

hướng nghiên cứu này là GS Ôxipốp. Chúng tôi đã xuất bản một bộ giáo khoa về xã hội học. Chúng tôi cũng đã xuất bản một bộ Bách khoa toàn thư về xã hội học. Đến bây giờ, chúng tôi đang chuẩn bị cho ra bộ bách khoa về xã hội học gồm có 2 tập. Chúng tôi cũng chuẩn bị cho ra những công trình xã hội học khá quy mô, đó là công trình *Xã hội học về dân số học ở nước Nga* và cuốn *Chính sách xã hội của nước Nga mới*. Năm 2001, tôi có xuất bản một cuốn sách về *Những chính sách kinh tế xã hội của thời kỳ quá độ* và cuốn thứ 2: *Địa chính trị trong mối quan hệ với xã hội học*. Tôi đã cùng với nghiên cứu sinh Việt Nam Thu Hà xuất bản công trình *Việt Nam - Chính sách xã hội và định hướng của công tác giáo dục*. Trong năm này chúng tôi cho xuất bản cuốn sách về những cải tổ thiết thực đối với kinh tế nông nghiệp và một cuốn sách giáo khoa về *Xã hội học nông thôn*.

Hướng thứ hai mà chúng tôi rất quan tâm nghiên cứu lúc đó là lịch sử xã hội học. GS Catugin là người phụ trách khu vực nghiên cứu này. Trong hướng nghiên cứu này phải nói rằng các nhà nghiên cứu của chúng tôi đã đưa ra không ít tác phẩm có giá trị, ví dụ như: *Các nghiên cứu xã hội học về nước Nga những năm 60*, và một số công trình khác nữa. Ngoài ra, Trung tâm đã tiến hành các cuộc khảo sát nghiên cứu rộng rãi trên toàn nước Nga về thanh niên, trong khuôn khổ nghiên cứu này đã hình thành một dự án giữa các nhà xã hội học Nga và Anh. Tôi đã xuất bản 2 cuốn sách: *Kinh tế xã hội vào thế kỷ XX dự kiến cho thế kỷ sau* và cuốn thứ hai là *Nước Nga trong điều kiện thời kỳ quá độ*. Trung tâm nghiên cứu thanh niên của chúng tôi cũng đưa ra xuất bản công trình hợp tác có tính chất tổng quát cùng với một Viện nghiên cứu của Anh về vấn đề *Thanh niên với xã hội đầy mạo hiểm*. Trong Viện còn có một trung tâm nữa gọi là Trung tâm nghiên cứu về an ninh quốc gia. Trong trung tâm nghiên cứu về an ninh quốc gia được chia ra thành từng khu vực như: về an ninh kinh tế; an ninh tư tưởng; về an ninh quốc phòng, v.v... Người lãnh đạo trung tâm nghiên cứu về an ninh này là GS Ivanốp. Trung tâm này dựa trên định hướng của các phương pháp nghiên cứu xã hội học để nghiên cứu những vấn đề toàn cầu và xu hướng phát triển toàn cầu.

Ngoài ra, Viện Nghiên cứu các vấn đề Chính trị - xã hội còn quan tâm nghiên cứu tới khu vực những cải cách, các vấn đề về sự tăng trưởng dân số và nghiên cứu phương pháp so sánh xã hội học ...

Cho đến nay, Viện của chúng tôi có 340 người. Trong đó có 25-30 người là Phó Tiến sỹ, khoảng 60 người là Viện sỹ, Viện sỹ thông tấn, các Giáo sư, Tiến sỹ. Trong đó có những nhà hoạt động khoa học lớn, những học giả lớn nhưng đồng thời cũng là những nhà hoạt động chính trị. Trong Viện của chúng tôi có 3 vị nguyên là những Viện sỹ phụ trách Viện Hàn lâm của những nước Cộng hòa Adácbaïdan, Mônđavi. Ông Ruxcốp, trước đây là Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng Liên Xô, Ông Giuganốp là thủ lĩnh của những người ủng hộ phong trào cộng sản, hiện nay cũng làm trong Viện.

Với tư cách là những người Mác xít, chúng tôi hình dung rằng sự phát triển của mọi quốc gia trong thời đại ngày nay đều phải đi theo xu hướng chung của sự phát triển có tính chất toàn cầu. Nói cách khác, chúng tôi ủng hộ và chấp nhận

những tư tưởng, những cơ sở khoa học của xu hướng toàn cầu hóa, nhưng chúng tôi phản đối học thuyết có tính chất chính trị về toàn cầu hóa do các học giả phương Tây đề xướng. Người ta đã cố xúi cho xu hướng toàn cầu hóa theo chiều hướng là một số người này sẽ thống trị một số người khác, nhóm nước này sẽ thống trị nhóm nước khác, đó là tư tưởng chính trị của chủ nghĩa toàn cầu phương Tây. Còn chúng tôi thì theo tư tưởng toàn cầu hóa theo nghĩa rằng, mọi người đều bình đẳng như nhau. Khi mà người ta đưa ra học thuyết chủ trương phương Tây sẽ chiếm ưu thế và lấn áp hay là đứng trên những dân tộc khác thì đó chính là tư tưởng của những nhà xã hội học chính trị phương Tây. Học thuyết toàn cầu hóa kiểu phương Tây này đã lấy tư tưởng xã hội học của chủ nghĩa tự do làm nòng cốt mà theo quan điểm này thì các dân tộc phát triển sẽ đi tới xoá nhòa tất cả những ranh giới khác biệt của các khu vực và các dân tộc; khi đó nông thôn không còn là nông thôn và thành phố không còn là thành phố. Tư tưởng ấy thủ tiêu các ranh giới giữa các dân tộc, các quốc gia, giữa nông thôn, giữa thành thị, giữa các giới chứ không phải là sự tiến gần lại nhau, sự xích gần hay là sự hoà nhập.

Chúng tôi quan niệm ngược lại, nghĩa là hình dung sự phát triển của đất nước phải nằm trong mối liên hệ với nhiều nước khác trên thế giới trong sự phát triển của chính mình, nghĩa là không thủ tiêu, xoá bỏ những cái riêng của mình. Ví dụ như nền nông nghiệp máy móc của nước Mỹ là phải khác với cái nền nông nghiệp của nước Nga, bởi vì chúng tôi căn cứ vào địa hình, căn cứ vào truyền thống chúng tôi sẽ tìm ra cái cách để cho nông nghiệp của đất nước phát triển lên và kéo theo các đặc điểm đó thì những các phong tục tập quán, những các lễ hội, những các sinh hoạt văn hóa của lực lượng sản xuất ở khu vực nông nghiệp này cũng được duy trì tương ứng. Khi nhấn mạnh xu hướng duy trì và phát triển những đặc điểm riêng của đất nước trong sự đi lên không có nghĩa là nhắm mắt bỏ qua tất cả những xu thế hay những ảnh hưởng của xu hướng phát triển có tính chất toàn cầu. Ngày nay, đất nước chúng tôi có những người đang cố vũ cho xu hướng xoá bỏ con đường phát triển riêng của nước Nga, muốn biến nó thành cái đuôi đập theo kiểu phát triển của nước Mỹ. Khi nào những tư tưởng sùng ngoại như thế còn tồn tại thì chúng tôi vẫn tiếp tục phản đối. Phải nói rằng vào những năm 90 thì chủ nghĩa sùng Mỹ, theo Mỹ là rất phổ biến và được tuyên truyền quảng bá ở đất nước chúng tôi nhưng đến giờ phút này thì người dân họ đã bắt đầu thất vọng. Ngày nay tư tưởng hoài nghi và bài trừ phương Tây đã càng ngày càng nổi lên mạnh mẽ.